

sorozata. A nagy király udvari festőjének keze alól került ki a bécsi Képes Krónika, ez a csodálatos, színpompás, végtelenül beszédes miniatúr képsorozat, amely a magyarok történetét meséli el elbájolóan naív felfogással, mégis annyi kritikai érzékkel, hogy ebben a tekintetben nagy, tudományos apparátussal dolgozó mai történeti festőink is tanulhatnak az 1370 körül készült kódex mesterétől.

Tüzetesen foglalkozik szerzőnk Zsigmond király, a császár, titokzatos mesterével, Martinus Opifex-szel, akinek rejtélyét talán sikerül megfejteni, ha nem német szempontból nézzük Zsigmond király udvarát, akiről külföldön azt hiszik, hogy német császár létere környezete és mesterei mind csakis sült német emberek lehettek. Történetíróink régen megbizonyították, hogy Zsigmond király budai udvara, külföldi utazásain császári kísérete is zömében magyarokból állott. S aki ismeri történetünket, lehetetlennek fogja találni, hogy akadt volna festő, aki a királyt 1414 után, amikor Cilley Borbálát, feleségét botrányos élete miatt Váradra száműzte, vele együtt oly bizalmas helyzetben örökítette volna meg, mint a nagy bécsi breviárium pompás címlapján, amely minden bizonnyal a Borbálával kapcsolatos botrány miatt maradt félben úgy, hogy valószínűleg csak Albert király fejeztette be s Bécsben. Hevesy Andor feltétlenül budainak tartja a minden ízében eredeti Márton mestert.

Hoffmann Edith hovávalóságának kérdésében még habozik. Annál tüzetesebben sikerült meghatároznia későbbi miniatorainkat, akik többek közt Pálóczi György és Vitéz János érseknek, de főleg Mátyás királynak dolgoztak. A renaissance térfoglalásával kapcsolatban miniatúránkban természetesen olasz mesterek és olasz hatás kerülnek túlsúlyba. Budán azonban a királyi vár könyvmásoló és készítő műhelyében, amelynek főmestere a milánói születésű János modenai apát volt, az olasz renaissanceból egész sajátos budai stílus sarjad, amelynek műtörténeti méltatása Hoffmann Edith könyvének leg-sikerültebb részlete.

S Mátyás halála után mint a művészet egyéb ágaiban, a miniatúrában sem hal ki nálunk a renaissanceban gyökerező új művészet. Sőt a renaissance Budáról terjed el Európa keleti felében mindenfelé Boroszlóztól Moszkváig, amire szerzőnk miniatúr-képirá-

sunk emlékeiből is egész sor döntő bizonyítékot mutat be.

Szinte megható a lelkiismeretesség, amellyel különösen a magyar irodalomból Hoffmann Edith minden, még oly jelentéktelen adatot is regisztrál, amely nagy, összefoglaló tanulmányának anyagával kapcsolatos. Ez manapság nem igen szokás nálunk. Látunk könyveket, amelyek szinte egész kép- és adatanyagukat mások munkáiból kölcsönzik a forrás gondos agyonhallgatásával. Hoffmann Edith kellően kritizálja mindenkit felsorol, aki nálunk valaha a miniatúráról írt vagy régi kódexeinkről bárminemű adatokat közölt. Ez a lelkiismeretesség, bár nem annak szánta, még határozottabbá teszi művének forrásmunka jellegét.

Divald Kornél.

Tarczai György: Mikó solymár. A Szent István-Társulat kiadása. (A kiváló művészettörténetíró, Divald Kornél rejtőzik a főttebbi álnév alá, ha regényt vagy novellát ír. Mikor harmincöt évvel ezelőtt megkezdte tudós és szépirodalmi munkásságát, bizonyára attól tartott, hogy a tudósnak szemére vetik poétaságát, a poétának pedig tudós voltát, ezért szinte titkolta, hogy Tarczai és Divald ugyanaz a személy s még ma sem veti le inkognitóját.)

Pedig a tudós akadémikusnak nem kell röstelkednie Tarczai szépirodalmi «bűnei» miatt.

Tarczainak különös érdeme, hogy a régi magyar városok társadalmi és művészi életének, ennek a történeti elbeszélőink által eddig elhanyagolt milliónek lett a krónikása. A tudós nem nyomja el benne a költőt. Mozgékony képzelete tömördek tárgyat talál az említett körben s romantikus mesékké szövi őket, melyeknek nem annyira újságával, kompozíciójával, stílárís színességével és lélekrajzi elmélyítésével hat, mint rendkívül hű, finom részletekben gazdag és hangulatos korrajzi háttérével.

Ez a regény művei hosszú sorozatának méltó tagja. Hőse az Árpád-kori oklevelekben is említett «auceps Myco», háttére a tatárjárás, személyei többnyire történeti alakok, pl. Merzse vitéz, színhelye a később keletkezett Eperjesnek, a regényíró szülővárosának környéke, a «terra Epuryes». Cselekménye a tatár veszedelemre való előkészület, a Mikó által erődde alakított Szent László-kolostor megvédése a tatárok ellen s egy szerelmi történet.

A meseszerű elem különben nem is fontos a regényben, hanem a vonzó vagy érdekes alakok megmintázása, a nagyesszű, energikus és vitéz solymáré, két bájos kamasz-fiáé, a ragyogó szépségű és jókedvű flamandus leányé, Gődülé, az apostoli lelkű ferences baráté, a csábító bizánci hetairáé, a derék vitézeké.

Legfontosabb és legértékesebb azonban a tudós széleskörű ismeretein alapuló s a költő képzeletében megelevenedő érdekes, gazdag színezésű s új vonásokban bővelkedő rajza IV. Béla korának s a terra Epuryes magyar és flamand népe e korbéli életének.

Látjuk a várak vitézi életét, a valóságos életet, látunk ötvösműhelyt, polgári vendégséget, sólyomszelidítést, nagy vadászatokat, húsvéti körmenetet, melyet a flamand telepések tartanak és sok-sok egyebet. Ezek nemcsak külsőségekként vannak rajzolva, hanem a szereplők lelkével összeforrasztva, amint mindez a kor országos fontosságú politikai eseményeivel együtt egy kicsiny, eldugott országrész lakosainak lelkében tükröződik. Lelki hangulatokba olvadnak a Szepesség gyönyörű tájainak üdítően friss képei is.

Ez a regény Divald egyik legsikerültebb munkája, még stílus is könnyedebb és színesebb, mint régebbi elbeszéléseié. *Szinnyei Ferenc.*

Perlrott Csaba Vilmos művészete. Bornemissza Géza előszavával. Budapest, 1929. Az út, amelyet Perlrott Csaba Vilmos festő tett meg, a nagybányaiak utáni tétovázó generáció útja. Mint annyian, ő is a Ferenczy Károly nagyhatású kezdeményezéséből indult ki, majd Cézanne varázskörébe került, de Cézanne stílusát másodkézből, a német posztimpreszionisták hatása alatt iparkodott megközelíteni. (Csendélet női szoborral, 1911.) Később Matisse is hatott rá, majd sokfelé kísérletezett: Derain, Kokoschka, Braque, sőt még Márfy Ödön és Kmetty János ízlése is nyomot hagyott munkásságában. Ez a kétségtelenül figyelemreméltó művész ma

már ötvenéves s mégis alig hagyott igazán jellemző, eredeti zamatú alkotást maga mögött. Csendélet falusi házakkal c. temperaképén (1928) jól látható művészetének heterogén elemekből összetett volta: az előtér kubista csendéletének semmi köze a háttér szelíd posztimpreszionista modorban festett házához.

A könyvet harminchárom reprodukció díszíti. Kifogásolhatnók, hogy a szövegben szó van Révész Béla arcképéről, amely az illusztrációk között is szerepel, itt azonban egyszerűen férfiarckép a neve. Bornemissza Géza szép bevezető szavain és a művész érdekes önéletrajzán kívül Kassák Lajos rövid cikke is található a kötetben. Ez utóbbinak magva egy következetesen felépített, megkapó hasonlat. Az elébe és utána toldott ilyféle közhelyek: «Az élet organikus, a művészet organizált egység», vagy «A valóban nagy művészet nemcsak alkotójának, hanem korának is reprezentánsa» bizvást elmaradhattak volna.

Genthon.

Prónai Lajos: A puszták börtönében. (A Szent István-Társulat kiadása.) Orosz hadifogságba került katonáink sorsáról, megpróbáltatásairól és szenvedéseiről beszél ez a könyv a mai ifjúságnak. A «puszták börtöne» a sivatag, amely a turkesztáni Kazalinszk városát körülveszi. Itt csak álmodni lehet a szökésről, de megkísérelni egyenlő volna az öngyilkossággal. Négy tisz, szűkebb családba verődve, toldozza-foldozza hánytvetett életét, csitítgatja a hazavágyódás éles kínját. Eleinte kaszárnnyába zárják őket, később azonban több szabadságot kapnak és a Szirdarja partján jurtában élnek. A szerző megelevenítő tollal rajzolja elénk a kirgizek életének sok érdekességét, mozgalmasságát. A festői színek szerencsésen enyhítik a fogolyélet nyomasztó tragikumát, amelynek során sokan pusztulnak el ott az idegenben. Az érdekes és tanulságos könyvet számos eredeti fénykép díszíti. *M. Gy.*